

УДК 330.14:658.3

Пачева Н.О.

**СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЕФЕКТИВНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ**

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, вул. Садова, 2*

Pacheva N.O.

**SOCIAL CAPITAL AS A BASIS FOR MANAGEMENT EFFICIENCY
IMPROVING**

*Pavlo Tychnya Uman State Pedagogical University,
2 Sadova Str., Uman*

Анотація. У статті досліджено вплив соціального капіталу на підвищення ефективності менеджменту. Головну увагу зосереджено на процесі впливу довіри, норм та соціальних мереж на розвиток соціального капіталу мікрорівня. Доведено, що примноження соціального капіталу, починаючи з мінірівня (персоніфіковані відносини) та закінчуючи мікрорівнем (взаємодії між членами групи), гарантує стабільний розвиток підприємства (організації) через підвищення ефективності управління.

Ключові слова: соціальний капітал, менеджмент, відтворення соціального капіталу, позаекономічні інститути, соціальні мережі, норми та цінності, довіра.

Annotation. In the article social capital impact at management efficiency improving is investigated. The main attention is concentrated on the process of trust, standards and social networks impacts at the development of micro level social capital. It is proved that the growth of social capital, from mini level (the personified relations) to micro level (interaction between group members), ensures stable development of the enterprise (entity) due to management efficiency improving.

Keywords: social capital, management, social capital reproduction, noneconomic institutes, social networks, standards and values, trust.

Соціальний капітал мікрорівня розглядатиметься з позиції фірми, підприємства (організації), він впливає на їхню ефективну діяльність через зниження трансакційних витрат, тим самим стає чинником довгострокового розвитку підприємств будь-якої галузі.

На процес акумулювання соціального капіталу здійснюють першочерговий вплив персоніфіковані відносини, якщо люди довго знають одне одного, то, відповідно, вони мають і більше інформації про кожного. У результаті цього ущільнюються зв'язки між індивідами в певному колі спілкування і відбувається зростання довіри, що позитивно впливає на швидкість накопичення соціального капіталу.

У науковій літературі зустрічається опис соціального капіталу та його кіл взаємодії на мікро-, мезо- та макрорівнях суспільства, однак підходи до визначення його сутності на цих рівнях сильно відрізняються. Так, на мікрорівні одні автори розглядають соціальний капітал як ресурс окремого агента (актора), а інші – як ресурс невеликої групи осіб чи домогосподарства. У результаті відсутності єдиної думки з цього приводу необхідно детальніше розглянути характеристику та градацію рівнів соціального капіталу.

Розглядаючи розширене та багатоступеневе дослідження рівнів соціального капіталу, яке, на думку Н. І. Ларіонової [2], необхідно розглядати на таких рівнях: нано-, міні-, мікро-, мезо-, макро- та мегарівні для кращого розуміння процесу накопичення соціального капіталу.

Нанорівень. На цьому рівні соціальний капітал розглядається як індивідуальний, його розмір визначається як внутрішніми затратами, так і зовнішніми інвестиціями. Внутрішні затрати – знання, навички, харизма. Зовнішні інвестиції – витрати на вкорінення своїх позицій у групі, збільшення кількості та якості особистих контактів у соціальній мережі.

Мінірівень. На цьому рівні соціальний капітал представлений функціонуванням домогосподарств (сімейних підприємств), діяльність яких

побудована на довірі, на певних нормах поведінки, звичаях і традиціях. Це дає можливість об'єднати зусилля членів даної мережі (сім'ї) та досягти поставлених цілей. Сімейний соціальний капітал спонукає до утворення сімейних підприємств (домогосподарств), які приносять користь як самій сім'ї, так і державі.

Інвестиції в соціальний капітал сім'ї (освіта, виховання, навички) переходить в інвестування групового соціального капіталу, що для соціальної мережі є досить важливим, оскільки поведінка акторів є передбачуваною і може бути відкоректована її ж членами. Довіра на мінірівні формує загальні цінності.

Мікрорівень. На цьому рівні соціальний капітал розглядається з позиції фірми чи організації, він впливає на ефективну діяльність фірми через зниження трансакційних витрат, тим самим стає чинником довгострокового розвитку підприємств будь-якої галузі.

Мезорівень. Накопичуючись, на регіональному рівні соціальний капітал безпосередньо впливає на стабільність усієї соціально-економічної системи країни, він проявляється в об'єднаннях профспілок, громадських організацій, політичних партій, громадських рухів страхових компаній регіонального рівня.

Макрорівень. На цьому рівні соціальний капітал відтворюється за допомогою вироблених суспільством норм і цінностей у напрямку досягнення економікою громадського оптимуму і підвищення соціального добробуту через дії інституційного та нормативного середовища щодо забезпечення загальнодержавної співпраці в межах національних ринків та економічної системи загалом. Соціальний капітал на рівні держави проявляється через легалізовані об'єднання громадян і недержавні громадські організації.

Мегарівень. На цьому рівні соціальний капітал впливає на ефективність світогосподарських зв'язків через підвищення довіри до системи глобальних інститутів, зниження ризиків при здійсненні трансакцій і, відповідно, зменшення трансакційних витрат. Головними інститутами, що підтримують довіру до світової системи господарства, є діяльність транснаціональних корпорацій, найбільших інвестиційних банків і фондів, а також долар як

резервна валюта [1]. Соціальний капітал на рівні суспільства проявляється в діяльності транснаціональних корпорацій, Світового банку, різного роду глобальних, міжнародного рівня організацій та інше.

Будь-яка система має свою структуру, яка визначає зв'язки між елементами. Розвиток підприємства, та й економічної системи в цілому корегується особливостями всіх складових суспільного розвитку, основним серед яких є такі позаекономічні чинники: культура, менталітет, моральне та духовне виховання, дружба, довіра, репутація та ін. Актуальною залишається проблема дослідження позаекономічних інститутів, що впливають на процес відтворення соціального капіталу. Саме позаекономічні чинники значною мірою визначають суспільне відтворення та впливають на економічну рівновагу. У табл. 1 показано вище розглянуті рівні соціального капіталу, коло накопичення відповідно до рівнів та позаекономічні чинники їх відтворення.

Таблиця 1

Рівні накопичення соціального капіталу та позаекономічні чинники їх відтворення

Рівні	Рівні накопичення соціального капіталу	Коло накопичення	Позаекономічні чинники відтворення
Нанорівень	Наносоціальний капітал	індивід	індивідуальний розвиток
Мінірівень	Мінісоціальний капітал	сім'я	взаємовідносини в сім'ї; моральне та духовне виховання; освіта
Мікрорівень	Мікросоціальний капітал	друзі, колеги	дружба; авторитет; репутація
Мезорівень	Мезосоціальний капітал	регіон, галузь	участь у різного роду недержавних громадських організаціях
Макрорівень	Макросоціальний капітал	держава	демократія; менталітет народу; релігія
Мегарівень	Мегасоціальний капітал	суспільство	демократія; довіра світового масштабу

Джерело: розроблено автором

Основною складовою соціального капіталу є довіра, а тому важливим компонентом ефективного управління є забезпечення взаємної довіри в

колективі. Будь-яке співробітництво не можливе без належного рівня довіри між агентами, їхня співпраця базується на передбачуваності поведінки одне одного та більш ефективній співпраці. За відсутності довіри затрачається ще час і зусилля на контроль та примус до дії, а при відсутності соціального капіталу в країнах, організаціях, групах знижується ефективність менеджменту і в результаті відбувається уповільнення їх розвитку.

Суспільні норми виступають також важливими елементами соціального механізму реалізації та формування соціального капіталу. В свою чергу досить часто неформальні соціальні норми відображають змогу домінування певної групи над іншою завдяки силі, владі, багатству. Суспільство, держава, підприємство (організація) побудоване на певній системі норм і принципів, на основі яких здійснюється співробітництво. Норми зазвичай формуються у стабільному та закритому суспільстві (групі), тобто новоприбулим людям буде важко влитися в дане суспільство (групу) так як на них будуть дивитися з підозрою. В такій системі норм утворюються уявлення про те на кого можливо розраховувати при співпраці, а на кого ні. Під час дотримання загальних норм і цінностей постає взаємна довіра, що має конкретну величину.

Норми можуть бути спонтанно створені, вони не завжди є раціональними, проте продовжують існувати завдяки звичкам та стереотипам мислення. В результаті несправедливі норми можуть існувати досить тривалий час. В будь-якому суспільстві (групі) спонтанний порядок не здатний формувати абсолютний порядок. Так як потрібне доповнення раціональною ієрархічною владою у формі держави. Держава зі своєю ієрархічною структурою влади лише доповнює спонтанну організацію суспільства, а нинішня корпоративна версія спонтанної організації суспільства – мережа.

Основною передумовою нормального розвитку держави, підприємства (організації) та соціального капіталу є перехід з ієрархічної структури управління на мережеву, в якій всі учасники один з одним співпрацюють і очікують взаємної допомоги. Тому ефективний менеджмент можливий за умови відтворення соціального капіталу, соціального партнерства в групах, де

взаємовідносини між агентами побудовані на основі встановлених норм і цінностей, рівності та довіри.

В умовах сучасної економіки соціальний капітал підприємств (організацій) є важливим чинником розвитку, який здатний сприяти підвищенню ефективності їхньої діяльності. Це викликає необхідність ґрунтовних теоретичних досліджень і розробки практичних рекомендацій щодо форм і методів розвитку, накопичення і використання соціального капіталу на мікрорівні, передусім через відносини соціального партнерства і покращення соціальної політики підприємства.

Література:

1. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий / Дж. Коулман // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С. 122–139.
2. Ларионова Н. И. Социальный капитал и социальная рента: уровневый поход / Н. И. Ларионова // Вестник Самарского государственного экономического университета. – 2011. – № 8 (82). – С. 46–48.
3. Пачева Н. О. Позаекономічні інститути у відтворенні соціального капіталу : моногр. / Пачева Наталія Олександрівна. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. – 182 с.
4. Пачева Н.О. Роль держави в системі відтворення соціального капіталу // Международное научное издание. Сборник научных трудов SWorld. – Выпуск 2. Том 23. – Иваново: МАРКОВА АД, 2014. – С. 15- 20.

Стаття відправлена: 10.12.2016 р.

© Пачева Н.О.